

Mieszkańcy Imielina wobec planów eksploatacji złoża „Imielin-Północ”

Studium przypadku

Mieszkańcy Imielina wobec planów eksploatacji złoża „Imielin-Północ”. Studium przypadku

Autorka: Alicja Zdziechiewicz, Stowarzyszenie Zielony Imielin

Korekta: Jakub Kahul

Skład i grafika: Michał Świstak

Konsultacja merytoryczna: Izabela Zygmunt, Joanna Furmaga, Magdalena Bartecka, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Koordinacja wydawnicza: Magdalena Klarenbach, Fundacja Otwarty Plan

Zdjęcie okładkowe: Sławomir Jankowski

Wydawca:

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Raszyńska 32/44 lok. 140, 02-026 Warszawa

Wydanie I, Warszawa 2019

ISBN: 978-83-62403-19-6

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć jest ogólnopolską organizacją pożytku publicznego zrzeszającą organizacje ekologiczne działające w największych miastach Polski. Naszym celem jest wspieranie rozwoju społecznego i gospodarczego zgodnego z wymogami ochrony środowiska i klimatu, sprawiedliwości społecznej i poszanowania praw człowieka. Działamy poprzez budowanie obywatelskiego poparcia dla koncepcji zrównoważonego rozwoju, tworzenie mechanizmów społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy oraz projekty w obszarze transformacji niskoemisyjnej i wspieranie ekorozwoju krajów globalnego Południa.

Główne obszary naszej działalności to rozwój energetyki obywatelskiej, transformacja energetyczna oraz sprawiedliwa transformacja regionów górniczych, walka z ubóstwem energetycznym i poprawa efektywności energetycznej, poprawa jakości powietrza oraz ochrona wód i bioróżnorodności.

zielonasiec.pl | globalnepoludnie.pl | dlaklimatu.pl | wiecej niz energia.pl | sprawiedliwa-transformacja.pl

Publikacja dostępna jest na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne 3.0 Polska [CC BY-NC 3.0 PL].
Treść licencji: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Spis treści

Mieszkańcy Imielina wobec planów eksploatacji złoża „Imielin-Północ”. Studium przypadku

I.	Plany rozbudowy kopalni w Imielinie	6
II.	Zagrożenia dla miasta i lokalnej społeczności	9
III.	Proces podejmowania decyzji o rozbudowie kopalni	12
IV.	Działania strony społecznej	14
V.	Wnioski i rekomendacje	17

SPRAWIEDLIWA TRANSFORMACJA

Wczesne planowanie

Aby uniknąć wstrząsów związanych ze zbyt nagłą zmianą, transformację należy zaplanować na co najmniej 10 lat. Potrzeba czasu na zbudowanie alternatyw gospodarczych, przekwalifikowanie pracowników i uporządkowane, stopniowe przejście na nowy model rozwoju regionu. Plany te należy opracować jak najwcześniej, ponieważ ekonomiczne podstawy wydobycia węgla i energetyki węglowej z każdym rokiem są coraz słabsze.

Szeroki dialog społeczny

Plan transformacji powinien być opracowany na zasadzie szerokiego konsensu w gronie wszystkich zainteresowanych stron, w tym: pracowników, związków zawodowych, przedsiębiorców z branży węglowej, energetycznej i innych, władz samorządowych, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, szkół i uczelni, partii politycznych, związków wyznaniowych. Demokratycznie wypracowana wizja rozwoju regionu to podstawa skutecznego działania.

Wyznaczony termin odejścia od węgla

Realistyczny plan transformacji można stworzyć tylko na podstawie jasnej politycznej decyzji w sprawie harmonogramu odchodzenia od węgla. Harmonogram stwarza klarowne ramy i wyznacza kierunek oraz tempo działania wszystkim zaangażowanym stronom. Bez niego działania nie będą wystarczająco skoordynowane i skuteczne, co może zaważyć na ostatecznym rezultacie transformacji.

Środki na inwestycje

Dobra strategia powinna obejmować starannie przemyślany, kompleksowy program inwestycyjny i wskazywać źródła jego finansowania (fundusze unijne i pożyczki z Europejskiego Banku Inwestycyjnego, fundusze krajowe, ale także mechanizmy zachęcające do inwestycji prywatnych opartych o lokalny kapitał, np. inwestycji w mikroinstalacje OZE).

Jakość życia

Częścią sprawiedliwej transformacji powinny być działania podnoszące jakość życia w regionie, dotyczące np. dostępności opieki zdrowotnej, uczestnictwa w kulturze, transportu publicznego, rozwoju szkół i uczelni, mieszkań na wynajem, usług senioralnych, terenów rekreacyjnych. Bardzo ważnym elementem planu jest ochrona i regeneracja środowiska naturalnego, w tym poprawa jakości powietrza oraz rewitalizacja terenów poprzemysłowych.

Nowe kwalifikacje i miejsca pracy

Kluczowe jest umożliwienie pracownikom odchodzącym z sektora węglowego zdobycia nowych kwalifikacji i płynnego, bezpiecznego przejścia do nowych miejsc pracy. Oferta ta musi być spójna z wypracowaną strategią rozwoju i programem inwestycji. Powinna brać pod uwagę dotychczasowy profil zawodowy pracowników, aby w nowych miejscach pracy mogli w jak największym stopniu wykorzystywać swoje umiejętności i doświadczenie zawodowe. Jej elementem musi być solidny mechanizm pośrednictwa pracy i wcześniejszych emerytur, gwarantujący, że nikt nie pozostanie bez środków do życia.

Streszczenie

Lokalna społeczność Imielina protestuje przeciwko uruchomieniu wydobywania węgla kamiennego ze złoża „Imielin-Północ” przez kopalnię „Piast-Ziemowit”, należącą do Polskiej Grupy Górniczej (PGG). Powodem sprzeciwu jest ryzyko szkód górniczych. Planowane wydobywanie węgla na kilku płytkich pokładach najtańszą, agresywną metodą „na zawal stropu” doprowadzi do znacznych odkształceń terenu i obniżenia jego powierzchni o 6 metrów. Oznacza to wysokie ryzyko zniszczeń domów, które były budowane bez zabezpieczeń, ponieważ ich właściciele otrzymali od ówczesnej Kompanii Węglowej informację, że pod Imielinem nie będzie eksploatacji węgla. W konsekwencji zagrożone może być zdrowie i życie ludzi. Wskutek wydobywania węgla budynki w Imielinie będą narażone również na zalania i podtopienia ze względu na zmianę stosunków wodnych. Eksploatacja na tym terenie niesie także ryzyko uszkodzenia dwóch zbiorników wodnych: Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 452 i znajdującego się nad nim Zbiornika Dzieckowice. Wydobywanie węgla zagrazi też infrastrukturze miejskiej: drogom, wodociągom, a zwłaszcza gazociągowi wysokoprężnemu, który nie jest zabezpieczony przed szkodami górniczymi.

Mieszkańcy i samorząd Imielina uczestniczą obecnie w postępowaniu dotyczącym wydania decyzji środowiskowej dla przedsięwzięcia przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie, po tym jak Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Katowicach wydała decyzję środowiskową niekorzystną dla lokalnej społeczności. Ich zdaniem, które podzielają eksperci, przedstawiony przez inwestora raport oddziaływania na środowisko jest niepełny i pomija wiele istotnych czynników. Przedsiębiorca górniczy jak dotąd nie spotkał się w tej sprawie z mieszkańcami Imielina, zaś ich wcześniejsze doświadczenia odnośnie odszkodowań za istniejące już szkody górnicze nakazują – mimo deklaracji inwestora – daleko idący sceptycyzm w kwestii przyszłej odpowiedzialności kopalni.

Władze Imielina wystosowały do władz krajowych i wojewódzkich, do RDOŚ w Katowicach oraz do PGG pismo wyrażające stanowczy sprzeciw wobec planowanej eksploatacji węgla. List protestacyjny podpisało ponad tysiąc mieszkańców. W ramach protestu społecznego imielińskie organizacje ekologiczne zorganizowały 25 maja 2018 roku pikietę przed siedzibą RDOŚ w Katowicach, w której wzięło udział około stu osób, a także akcję informacyjną „Ratujmy Imielin” oraz szereg innych działań. Dzięki wsparciu polskich i międzynarodowych organizacji ekologicznych aktywiści wzięli dwukrotnie udział w spotkaniach Platformy Regionów Górniczych w Procesie Transformacji (tzw. Platformy Węglowej) w Brukseli oraz nakręcili krótkometrażowy film na temat sytuacji Imielina w kontekście transformacji energetycznej Górnego Śląska. Kulminacją działań aktywistów był udział w konferencji klimatycznej ONZ COP24 w Katowicach oraz organizacja wizyty w Imielinie uczestników pieszej pielgrzymki klimatycznej (Climate Pilgrimage) z Watykanu na COP24, której lider – Yeb Sano – wygłosił w imielińskim kościele, relacjonowane na cały świat przez Agencję Reutera, przemówienie o potrzebie nawrócenia ekologicznego i rezygnacji z paliw kopalnych.

Zagospodarowanie nowego złoża w Imielinie ma w zamierzeniu inwestora przedłużyć żywotność potężnych dwóch zakładów górniczych „Piast-Ziemowit”. Rachunek potencjalnych zysków oraz kosztów społecznych przemawia jednak przeciwko tej inwestycji. Dalsza górniczo-przemysłowa degradacja środowiska naturalnego i terenów mieszkalnych zahamuje rozwój miasta i spowoduje odpływ mieszkańców. Imielińscy aktywiści uważają ponadto, że w dobie kryzysu klimatycznego i częstych stanów suszy hydrologicznej w Polsce woda z dwóch zbiorników usytuowanych na terenie miasta jest daleko cenniejsza niż potencjalne zyski kopalni z eksploatacji węgla.

PLANY ROZBUDOWY KOPALNI W IMIELINIE

Wstęp

Plany dotyczące wydobycia węgla kamiennego z nowych złóż na Górnym Śląsku budzą stanowczy opór społeczny – czego wyrazistym przykładem jest reakcja mieszkańców miasta Imielin. Mieszkańcy terenów, gdzie miałyby zostać zagospodarowane nowe złoża „Imielin-Północ”, obawiają się degradacji środowiska i szkód górniczych. Inwestycji przeciwny jest również samorząd miasta.

Eksploracja nowego złoża w Imielinie ma w zamierzeniu inwestora przedłużyć żywotność połączonych dwóch zakładów górniczych „Piast-Ziemowit”. Rachunek potencjalnych zysków i strat społecznych przemawia jednak przeciwko tej inwestycji. Schyłkowego trendu w górnictwie nie da się odwrócić, natomiast dalsza górniczo-przemysłowa degradacja środowiska naturalnego i terenów mieszkalnych zahamuje rozwój miasta i spowoduje odpływ mieszkańców.

Z tych powodów w działaniach w ramach unijnej Platformy Węglowej należy położyć nacisk na innowacje ekologiczne wspierające walkę z zanieczyszczeniem powietrza w Imielinie, rekultywację zdegradowanych terenów pogórniczych oraz inwestycje w domowe instalacje fotowoltaiczne jako alternatywę dla energii elektrycznej z elektrowni węglowej i dodatkowe źródło energii dla gospodarstw domowych i budynków użyteczności publicznej w Imielinie.

Kontekst

Produkcja węgla kamiennego w Polsce systematycznie spada: o ile w 2015 roku polskie kopalnie wydobły 72,6 mln ton¹, to w 2018 już tylko 63,4 mln ton². Głównym powodem jest wyczerpywanie się obecnie eksploatowanych złóż. Węgiel jest wydobywany z coraz głębiej położonych pokładów, co czyni produkcję coraz mniej opłacalną ekonomicznie i coraz bardziej ryzykowną. W roku 2017 śląskie kopalnie po raz pierwszy od kilku lat odnotowały dodatni wynik finansowy, ale trendy na światowych rynkach wskazują, że z dużym prawdopodobieństwem wydobycie węgla w Polsce może w kolejnych latach znów stać się deficytowe ze względu na spadające ceny tego surowca³.

Niezależnie od finansowej opłacalności wydobycia, zdaniem ekspertów zasobów węgla kamiennego w Polsce wystarczy jeszcze na jedynie ok. 20 lat⁴, a potrzeby polskiej energetyki i przemysłu będą w nadchodzącej przyszłości w coraz większym stopniu zaspokajane bardziej konkurencyjnym węglem importowanym, m.in. ze Wschodu. Import węgla w ostatnich latach stale rośnie, wg danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) wyniósł: w 2015 – 8,2 mln ton, w 2016 – 8,3 mln ton, w 2017 – 13,3 mln ton⁵, a w 2018 – aż 19,7 mln ton⁶. Jeśli zatem celem jest większa niezależność energetyczna, inwestycje powinny być ukierunkowane na rozwój odnawialnych źródeł energii, a nie podtrzymywanie modelu węglowego.

1 Wg danych GUS: 2015 – 72,6 mln ton, 2016 – 70,8 mln ton, 2017 – 65,8 mln ton. Podaję za: Energia 2018. Raport Głównego Urzędu Statystycznego. Departament Produkcji GUS – Wydział Bilansów Paliw, Surowców i Materiałów, s. 22, https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5485/1/6/1/energia_2018.pdf [dostęp: 15 V 2019].

2 Dane Agencji Rozwoju Przemysłu. Za: Bartłomiej Derski, Wydobycie węgla w Polsce w 2018 w dół, zatrudnienie w górę. „Wysokie Napięcie”, 11 IV 2019, <https://wysokienapiecie.pl/18649-wydobycie-wegla-w-polsce-mln-ton-zatrudnienie/> [dostęp: 15 V 2019].

3 Bartłomiej Derski, Węgiel tanieje w Europie, ale drożeje w Polsce. „Wysokie Napięcie”, 8 IV 2019, <https://wysokienapiecie.pl/18592-wegiel-tanieje-w-europie-ale-drozeje-w-polsce/> [dostęp: 15 V 2019].

4 Jak oceniają eksperci Fundacji im. Heinricha Bölla dr Andrzej Kassenberg i dr Michał Wilczyński, starczy ich maksymalnie na 24 lata. Za: Jan Kunert, Na ile lat starczy polskiego węgla?. „Konkret24”, 4 XII 2018, <https://konkret24.tvn24.pl/polska,108/na-ile-lat-starczy-polskie-go-wegla,889365.html> [dostęp: 15 V 2019].

Z kolei specjalizujący się w branży energetycznej dziennikarz – Rafał Zasuń twierdzi, że węgla starczy tylko na 15 lat. Rafał Zasuń, Kolejny polski mit umiera. Węgiel się kończy, starczy na 15 lat. „OKO.press”, 1 XII 2018, <https://oko.press/kolejny-polski-mit-umiera-wegiel-sie-konczy-starczy-na-15-lat/> [dostęp: 15 V 2019].

5 Energia 2018..., dz. cyt.

6 Odpowiedź Grzegorza Tobiszowskiego na interpelację poselską nr K8INT28872 w sprawie importu węgla do Polski w 2018 r. <http://orka2.sejm.gov.pl/INT8.nsf/klucz/ATTB9UJMV/%24FILE/i28872-o1.pdf> [dostęp: 15 V 2019].

Systematycznie spada również zatrudnienie w górnictwie⁷. Spadek zatrudnienia z poziomu 388 tys. pracowników do 82,7 tys. i spadek wydobywania z 147,4 mln ton do 65,5 mln ton – to krótkie podsumowanie zmian, jakie zaszły w górnictwie węgla kamiennego w Polsce od roku 1990⁸. Co prawda w 2019 roku odnotowano wzrost zatrudnienia w kopalniach (przy jednoczesnym spadku produktywności zakładów) spowodowany coraz trudniejszymi warunkami geologicznymi, uruchamianiem nowych ścian przez niektóre kopalnie (dzięki wysokim cenom węgla) oraz ograniczaniem przez część spółek kontrolowanych przez rząd (pośrednio lub bezpośrednio) korzystania z usług wyspecjalizowanych firm zewnętrznych, zauważalny jest jednak spadek zainteresowania pracą w sektorze⁹. Wynika to nie tylko ze zwolnień w przypadku wygaszania kopalń, ale również z coraz gorszych perspektyw w tym zawodzie. Dla młodych osób praca w trudnych warunkach w kopalni nie jest wystarczająco atrakcyjna, a dzięki stosunkowo dobrej sytuacji na rynku pracy dość łatwo jest im znaleźć zatrudnienie w innych sektorach. Obecnie stopa bezrobocia na Śląsku jest bardzo niska i wynosi 4,5% (dane ze stycznia 2019), zaś województwo śląskie zajmuje trzecie miejsce pod względem najmniejszej liczby bezrobotnych w Polsce¹⁰. Analogicznie jest w Imielinie, gdzie mieszka już tylko około 200 czynnych zawodowo górników KWK „Piast-Ziemowit” na 9000 mieszkańców¹¹.

Mimo wspomnianych tendencji, a także dużych nakładów inwestycyjnych niezbędnych do uruchomienia eksploatacji złóż i znacznego ryzyka nierentowności tych przedsięwzięć, zamiarem rządu jest zagospodarowanie co najmniej dwóch nowych złóż na Śląsku. Wśród lokalizacji wymienia się złoża „Paruszowiec” pod Rybnikiem, złoża „Imielin-Północ” położone w Imielinie oraz sąsiadujące z nim złoża „Brzezinka 1” i „Brzezinka 3” w Mysłowicach¹². We wszystkich

wymienionych przypadkach lokalni mieszkańcy sprzeciwiają się zagospodarowaniu złóż, obawiając się dalszej degradacji środowiska naturalnego i uszkodzeń domów mieszkalnych oraz infrastruktury¹³.

Plany inwestora

Polska Grupa Górnicza SA (PGG) Oddział KWK „Piast-Ziemowit” prowadzi od kilku lat działania związane z uzyskaniem koncesji na wydobycie węgla kamiennego ze złoża „Imielin-Północ” na terenie miasta Imielin. PGG zleciła Głównemu Instytutowi Górnictwa (GIG) sporządzenie „Raportu o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia p.n. Eksploatacja węgla kamiennego ze złoża Imielin Północ”¹⁴ (Raportu OOŚ).

Według tego raportu kopalnia „Piast-Ziemowit” planuje eksploatację trzech pokładów systemem ścianowym z zawatem stropu, na głębokości od 180 do 680 metrów pod poziomem gruntu. Inwestor w latach 2025-2030 planuje wydobycie 2,4-2,7 mln ton węgla rocznie, średnio 10 tys. ton na dobę, i przewiduje jego realizację dwiema ścianami równocześnie. „Po 2030 roku przewiduje się zmniejszenie ogólnego wydobycia KWK Piast-Ziemowit ze względu na całkowite wyczerpanie się zasobów przemysłowych węgla ze złoża «PIAST», które są udostępnione i eksploatowane na poziomach II i III Ruchu Piast (...). Z tego też powodu należy się liczyć ze wzrostem wydobycia węgla w złożu «Imielin Północ» w latach 2030-2046, które może dochodzić do około 4,5 mln ton na rok. Szacuje się, że średniodobowe natężenie wynosić wtedy powinno około 18 000 ton. Takie wydobycie realizowane będzie trzema lub czterema ścianami równocześnie”¹⁵. Uruchomienie złoża „Imielin-Północ” ma zatem przedłużyć czas działania potączonych w jeden zakład kopalni „Piast” (z wyczerpanymi pokładami) oraz „Ziemowit” do roku 2046.

7 Maciej Bukowski, Aleksander Śniegocki, Zofia Wetmańska, Od restrukturyzacji do trwałego rozwoju. Przypadek Górnego Śląska. WWF, Warszawa, s. 39.

8 Instytut Badań Strukturalnych (IBS) opublikował raport z transformacji polskiego sektora węglowego po roku 1990. W dokumencie przypominano, że w roku 1990 w sektorze górnictwa węgla kamiennego zatrudnionych było 388 tys. pracowników. Raport zatrzymuje się na roku 2015 i zatrudnieniu w wys. 98 tys. osób. Od tego czasu zatrudnienie nadal spadało, na koniec 2017 roku w branży pracowało 82 717 osób, z czego pod ziemią 63 721 osób. [źródło: Dariusz Ciepela, Raport o polskim górnictwie: Wielki spadek zatrudnienia i wydobywania. „WNP.pl”, 9 III 2018, <https://www.wnp.pl/gornictwo/raport-o-polskim-gornictwie-wielki-spadek-zatrudnienia-i-wydobywania,319249.html> [dostęp: 15 V 2019].

9 Bartłomiej Derski, Wydobycie węgla..., dz. cyt.

10 Dane GUS za I 2019. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobotni-zarejestrowani-i-stop-a-bezrobocia-stan-w-koncu-stycznia-2019-r-,2,78.html> [dostęp: 15 V 2019].

11 Wypowiedź dyrektora KWK „Piast-Ziemowit” Rajmunda Horsta na rozprawie administracyjnej dn. 28 VI 2018 (nagranie: archiwum własne stowarzyszenia Zielony Imielin).

12 Dla tych dwóch złóż prowadzone są procedury dotyczące wydania decyzji środowiskowych.

13 Anna Zielonka-Haczyńska, Mieszkańcy Dzieckowic i Kosztów nie chcą kopalni. „Dziennik Zachodni”, 12 VII 2017, <https://dziennikzachodni.pl/myslowice-mieszkancy-dzieckowic-i-kosztow-nie-chca-kopalni/ar/12260896> [dostęp: 10 VII 2019].

Zob. też: <https://www.facebook.com/kopalnia.paruszowiec/> [dostęp: 10 VII 2019].

Zob. też: Aleksander Król, Radni Rybnika podjęli uchwałę: nie dla kopalni Paruszowiec. Trafi na biurka najważniejszych osób w państwie. „Dziennik Zachodni”, 1 VI 2019, <https://plus.dziennikzachodni.pl/radni-rybnika-podjeli-uchwale-nie-dla-kopalni-paruszowiec-trafi-na-biurka-najwazniejszych-osob-w-panstwie/ar/c1-14159585> [dostęp: 2 VI 2019].

14 Raport o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia p.n. Eksploatacja węgla kamiennego ze złoża „Imielin Północ”. Zakład Monitoringu Środowiska GIG, 2017, http://bip.imielin.pl/files/fck/659/Raport_zloze_IMIELIN_POLNOC_-_10_04_2017.pdf [dostęp: 15 V 2019].

15 jw., s. 74.

W 2017 roku Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (RDOŚ) w Katowicach ogłosiła, że kopalnia „Piast-Ziemowit” skierowała do niej wniosek o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach eksploatacji złoża „Imielin-

-Północ”¹⁶. Po uzyskaniu pozytywnej decyzji PGG planuje wystąpić do ministra środowiska z wnioskiem o udzielenie koncesji na wydobywanie węgla kamiennego z tego złoża.

Jeden z plakatów akcji społecznej „Ratujmy Imielin”, fot. Przemysław Zdziechiewicz [VI 2019]

¹⁶ Obwieszczenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 8 czerwca 2017 r. http://bip.katowice.rdos.gov.pl/files/obwieszczenia/79766/Obwieszczenie_RDOS_Katowice_W00%C5%9A.4235.4.2017.AM.3.pdf [dostęp: 15 V 2019].

II ZAGROŻENIA DLA MIASTA I LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Przedstawiony Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska „Raport o oddziaływaniu na środowisko...” stał się punktem zapalnym na linii PGG – strona społeczna. Plany eksploatacji złoża „Imielin-Północ” wywołały zdecydowany sprzeciw samorządu i mieszkańców Imielina, którzy protestują z kilku powodów.

Węgiel ze złoża „Imielin-Północ” ma słabe parametry: nie osiąga kaloryczności 25 MJ/kg, ma 2 proc. siarki i średnio 11-18 proc. popiołu¹⁷. Zasadne zatem jest pytanie o rentowność tego przedsięwzięcia i jego negatywny wpływ na środowisko – zarówno podczas i po eksploatacji złoża, jak i w związku z późniejszym spalaniem zasiarzonego węgla.

Największy **sprzeciw budzi jednak planowana głębokość eksploatacji i metoda pozyskiwania węgla**. Kopalnia przewiduje wydobywanie węgla na trzech pokładach, z których najpłytszy przebiega zaledwie 180 metrów pod miastem. To bardzo płytko – w dzisiejszych czasach taką eksploatację inwestorzy prowadzą głównie pod nieużytkami, a nie pod terenami zurbanizowanymi. Poza tym **kopalnia „Piast-Ziemowit” planuje eksploatację najtańszą i jednocześnie najbardziej agresywną metodą – „na zawal stropu”**¹⁸, która polega na pozostawianiu pustki po wyeksploatowaniu złoża. Pustka ta zapada się, pociągając za sobą wszystko, co znajduje się nad nią. Metoda ta silnie oddziałuje na powierzchnię terenu. Nie jest to jednak jedyny możliwy sposób pozyskiwania złoża. Węgiel można wydobywać także, stosowaną z powodzeniem przez kopalnie na Górnym Śląsku, metodą podsadzkową, w której pozostawioną po nim pustkę wypełnia się materiałami sypkimi. Dzięki temu wpływ eksploatacji na powierzchnię jest o wiele mniejszy, a szkody górnicze nie są tak

mocno odczuwalne. Jednakże PGG nie zamierza zastosować tej metody w przypadku złoża „Imielin-Północ”. Duże znaczenie ma w tym wypadku koszt metody podsadzkowej, który jest wyższy od metody „na zawal”, co z kolei przekłada się na opłacalność przedsięwzięcia¹⁹.

Szkody górnicze i ryzyko katastrof budowlanych

Autorzy raportu OOŚ przyznają, że eksploatacja węgla metodą „na zawal” doprowadzi do znacznych odkształceń terenu i obniżenia jego powierzchni do 6,5 m²⁰, głównie na obszarach niezabudowanych. Powołani przez miasto Imielin niezależni eksperci, w tym były główny geolog kraju – dr Michał Wilczyński, twierdzą natomiast, że biorąc pod uwagę trudną budowę geologiczną okolicy, teren może zapaść się bardziej, niż przewiduje raport OOŚ. Ponadto w ich opinii najbardziej zagrożona szkodami górniczymi jest strefa domów mieszkalnych na północ od wyznaczonego filara centrum miasta Imielina, w której istnieje realne ryzyko katastrof budowlanych²¹. Niebezpieczeństwo jest tym większe, że Imielin położony jest na uskockach, w związku z czym eksploatacja spowoduje nie tylko nierówne osiadanie terenu, ale i silniejsze wstrząsy²², które już aktualnie są odczuwane przez mieszkańców tych terenów także poza wyznaczonym przez kopalnię terenem i obszarem górniczym. Obecnie przekłada się to na pęknięcia na ścianach, stropach i podłogach w ich domach, w przyszłości zaś oznacza wysokie ryzyko uszkodzeń i zniszczeń budynków, które były budowane bez specjalnych zabezpieczeń, ponieważ ich właściciele otrzymali od Kompanii Węglowej (której spadkobierczynią jest Polska Grupa

¹⁷ Raport o oddziaływaniu..., dz. cyt., s. 81.

¹⁸ jw., s. 61.

¹⁹ jw., s. 333.

²⁰ jw., s. 310-311.

²¹ Michał Wilczyński, Henryk Jezierski, Ocena raportu o oddziaływaniu na środowisko przedsięwzięcia pod nazwą „Eksploatacja węgla kamiennego ze złoża Imielin-Północ”. Warszawa 2017, s. 5.

²² jw., s. 5. Zob. też: Wypowiedź Michała Wilczyńskiego na temat prognozowanych szkód górniczych w Imielinie: Piotr Purzyński, Przepis na czarne złoto? Wszyscy pracują na górnictwo. „Gazeta Wyborcza”, 25 V 2019, <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,24823338,przepis-na-czarne-zloto-wszyscy-pracuja-na-gornictwo.html> [dostęp: 26 V 2019].

Górnica] informację, że pod Imielinem „nie występują zasoby bilansowe, możliwe do zagospodarowania po okresie koncesyjnym”²³. To z kolei oznacza zagrożenie życia i zdrowia ludzi, z czego doskonale zdają sobie sprawę mieszkańcy Imielina, z których wielu pracowało kiedyś na kopalni.

Zagrożenie degradacją zbiorników wodnych i ryzyko powodzi

Nie mniej istotne jest zagrożenie powodziowe. Wskutek eksploatacji węgla domy mieszkalne w Imielinie będą narażone na podtopienia ze względu na osiadanie gruntu i związaną z tym zmianę stosunków wodnych. Trzeba pamiętać, że na terenie Imielina znajduje się nie tylko zdewastowany przez szkody górnicze ciek wodny Imielinka, który mocno przybiera w czasie ulew i innych gwałtownych zjawisk pogodowych²⁴, ale również rzeka Przemsza – jeden z dopływów Wisły oraz dwa zbiorniki wody pitnej, które są szczególnie narażone na dewastację.

Pierwszy z nich to sztuczne jezioro Dzieńkowice – zbiornik wody pitnej oraz wody do celów przemysłowych na Śląsku. Drugi to Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) Chrzanów 452 – podziemny akwen 35 razy większy od leżącego bezpośrednio nad nim zbiornika Dzieńkowice. Eksploatacja węgla pod dwoma zbiornikami wody grozi uszkodzeniem obydwu, zwłaszcza jeśli wydobywanie ma się odbywać metodą „na zawal”. Zdaniem ekspertów **z dużym prawdopodobieństwem może dojść do uszkodzenia dna zbiornika Dzieńkowice i wdarcia się wody do wyrobisk górniczych²⁵ oraz zanieczyszczenia podziemnych wód triasowych GZWP Chrzanów 452²⁶**, które również są wykorzystywane jako źródło wody pitnej dla mieszkańców miasta. Co więcej, eksperci podnoszą też kwestię zrzutów z kopalni zasolonych wód z metalami ciężkimi, metaloidami i pierwiastkami radioaktywnymi do Wisły, co będzie prowadzić do dalszej degradacji jakościowej już obecnie złego stanu chemicznego jej wód, szczególnie latem i w okresach suszy²⁷.

Zdaniem imielińskich aktywistów ekologicznych wartość wody w imielińskich zbiornikach, przy generalnym deficycie zasobów wodnych w Polsce oraz postępujących zmianach klimatycznych, przewyższa korzyści z wydobycia węgla z miejscowego złoża²⁸.

Zagrożenie dla infrastruktury

Zagospodarowanie złoża zagrozi także ważnym elementom infrastruktury, w tym drogom, wodociągom i gazociągami. Zwłaszcza w przypadku tego ostatniego zagrożenie jest bardzo poważne, ponieważ istniejący gazociąg – główne zasilanie Węzła Szopienice – nie jest zabezpieczony na wpływy eksploatacji górniczej. Nie można go też wyłączyć, bo zaopatruje w gaz region Podbeskidzia. W związku z tym Operator Gazociągów Przesyłowych podniósł konieczność wybudowania na koszt kopalni nowego gazociągu: albo z zabezpieczeniami na szkody górnicze, albo w nowym miejscu – poza strefą wstrząsów²⁹. Koszt takiej budowy jest ogromny, a utrudnienia w związku z pracami budowlanymi z pewnością będą uciążliwe dla mieszkańców.

Trudne doświadczenia władz miasta oraz mieszkańców w dotychczasowej współpracy z kopalnią

Wcześniejsze doświadczenia mieszkańców Imielina dotyczące rekompensat za szkody górnicze nakazują daleko idący sceptycyzm w kwestii przyszłej odpowiedzialności inwestora za negatywne skutki działania kopalni. „Szkody górnicze występują również poza terenem i obszarem górniczym, a mieszkańcy odszkodowań z tego tytułu mogą dochodzić przed sądem, w większości przypadków bezskutecznie” – potwierdza skargi mieszkańców Jan Chwiedacz, burmistrz Imielina i jednocześnie były górnik. „Władze samorządowe miasta Imielin podzielają obawy mieszkańców Imielina odnośnie zagrożeń oraz skutków planowanej inwestycji eksploatacji węgla ze złoża «Imielin-Północ» na kilku pokładach, dotyczących szkód materialnych oraz

23 Dokument wystawiony przez Kompanię Węglową dotyczący informacji o warunkach geologiczno-górniczych dla działki, na której inwestor zamierzał postawić dom mieszkalny. Taka dokumentacja jest potrzebna m.in. do projektu domu, a zwłaszcza do ewentualnego wzmocnienia fundamentów. Jeśli planowana inwestycja jest położona na terenach objętych szkodami górniczymi, wówczas inwestor może starać się o zwrot kosztów wzmocnień fundamentów swojego domu u właściciela kopalni.

24 Na tym terenie istnieje realne ryzyko powstania zalewiska o powierzchni co najmniej 100 ha. Za: Michał Wilczyński, Henryk Jezierski, Ocena raportu..., dz. cyt., s. 7.

25 jw.

26 Sylwester Kraśnicki, Wydobywanie węgla kamiennego ze złoża „Imielin-Północ” [...] pod kątem możliwego szkodliwego oddziaływania tego przedsięwzięcia na wody podziemne, a zwłaszcza na zbiorniki wód podziemnych. Ludów Polski, 2018, s. 6.

27 jw., s. 7-11.

28 Zob: <http://zielonyimielin.pl/opowiadalismy-o-imielinie-na-cop24/>, [http://zielonyimielin.pl/spotkanie-mieszkancow-imielina-19-czerwca-2019/](http://zielonyimielin.pl/aktywisci-imielinscy-przemawiaja-na-platfor-mie-weglowej-w-brukseli/) [dostęp: 20 VI 2019].

29 Pismo Gaz-System SA z dn. 16.01.2018 do dyrekcji RDOŚ w Katowicach, https://www.imielin.pl/files/files/OS_DL.45.9.2017.9%28W-N%29-Pismo%20GAZ%20System%20w%20sprawie%20konieczno%C5%9Bci%20zabezpieczenia%20gazoci%C4%85gu%20DN500.pdf [dostęp: 20 V 2019].

Szkody górnicze spowodowały obumarcie drzew w lesie obok Imielina, fot. Przemysław Zdziechiewicz (VII 2018)

powtarzalności szkód przez wiele lat. (...) Kopalnia nie realizuje żadnych środków zaradczych eliminujących istniejące skutki, będące wynikiem prowadzonej obecnie eksploatacji złoża «Imielin-Północ», a więc trudno się spodziewać, że zostaną podjęte jakiekolwiek środki zaradcze eliminujące prognozowane skutki w ramach planowanej eksploatacji złoża «Imielin-Północ» opisane w raporcie³⁰. O trudnej współpracy z kopalnią mówi też przewodniczący Rady Miasta w latach 2015-2018, Tomasz Lamik: „Współpraca dotychczasowa z przedsiębiorcą górnictwem jest trudna. Prawo stoi po jego stronie. Usuwanie szkód odbywa się opornie,

przedsiębiorca nie realizuje porozumień i ugód, które zawarł z miastem”³¹. Przykładem nieprawidłowości we współpracy na linii kopalnia – miasto są: nieuregulowana od kilku lat kwestia naprawy zdevastowanego przez szkody górnicze cieków wodnych Imielinka; trwające już dziesięć lat rozmowy na temat rekultywacji terenów zapadniętych na skutek eksploatacji jeszcze w latach 80-tych ubiegłego wieku; czy zniszczone nowotory kolejowe na odcinku kilkuset metrów³², skutkiem czego pociągi muszą zwalniać do 20 km/h, gdyż przekroczenie tej prędkości grozi wykołosem składu.

30 Stowarzyszenie Zielony Imielin, „Nie” dla zawatu! Protest mieszkańców Imielina przed siedzibą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. „Kurier - Imielińska Gazeta Samorządowa”, nr 6/2018, <https://www.imielin.pl/files/files/Kurier6m.pdf> [dostęp: 20 V 2019].

31 Stanowisko przewodniczącego Rady Miasta z dn. 23 II 2018 do briefingu Izabeli Zygmont dla Komisji Europejskiej w ramach inicjatywy Coal Regions in Transition: Sprzeciw lokalnych społeczności wobec planów wydobycia węgla z nowych złóż na Górnym Śląsku.

32 Protokół nr 4/2019 ze wspólnego posiedzenia Komisji Budżetu oraz Komisji Polityki Społecznej w dniu 21 marca 2019 roku [archiwum Miasta Imielin]. Zob. też: Uchwała Nr XXXIV/206/2017 Rady Miasta Imielin z dn. 30 sierpnia 2017 roku, https://www.imielin.pl/files/files/Uchwa%C5%82a%20Nr%20XXXIV_206_2017%20Rady%20Miasta%20Imielin%20z%20dnia%2030%20sierpnia%202017%20w%20sprawie%20wyra%C5%BCenia%20sprzeciwu%20do%20planowanej%20eksploatacji%20w%20C4%99gla%20kamiennego%20ze%20z%C5%82o%C5%BCa%20Imielin%20-%20P%C3%B3%C5%82noc.pdf [dostęp: 20 V 2019].

PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI O ROZBUDOWIE KOPALNI

Mieszkańcy i samorząd Imielina uczestniczą obecnie w postępowaniu dotyczącym wydania decyzji środowiskowej dla przedsięwzięcia. O wszczętej procedurze pozyskania koncesji na eksploatację złoża „Imielin-Północ” władze samorządowe Imielina zostały poinformowane w czerwcu 2017 roku przez przedstawicieli inwestora na spotkaniu na terenie zakładu górniczego „Ziemowit”³³. Wziąwszy pod uwagę nieuregulowane zobowiązania naprawcze wobec miasta i zagrożenia, jakie niesie ze sobą płytka eksploatacja „na zawal” pod miastem, radni podjęli uchwałę³⁴ w sprawie wyrażenia sprzeciwu wobec realizacji na terenie Imielina tego przedsięwzięcia, którą burmistrz następnie przestał do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach – odpowiedzialnej za wydanie decyzji środowiskowej – oraz do władz krajowych i wojewódzkich. W kolejnych miesiącach 2017 roku odbyły się spotkania władz miasta z ekspertami z dziedzin geologii i hydrogeologii oraz lokalnymi stowarzyszeniami ekologicznymi z terenu Imielina i sąsiednich Mysłowic, które również miały zostać dotknięte przez konsekwencje eksploatacji złoża. Następnie samorząd poinformował mieszkańców Imielina o planach kopalni oraz podjętych działaniach na specjalnym spotkaniu. Jego efektem była petycja protestacyjna do RDOŚ, którą podpisało 1287 osób³⁵. Zdaniem mieszkańców i władz miasta, podzielanym też przez ekspertów, przedstawiony przez inwestora raport oddziaływania na środowisko jest niepełny i pomija wiele istotnych czynników, które eksperci opisali w jego ocenie, również przesłanej do RDOŚ.

Największe zastrzeżenia mieszkańcy mają do wiarygodności raportu na temat zleconej przez inwestora inwen-

taryzacji budynków pod kątem ich statycznej i dynamicznej odporności na wpływ eksploatacji górniczej³⁶. Raport objął swoim zasięgiem 2713 budynków. **Dla wielu mieszkańców wynik inwentaryzacji był sporym zaskoczeniem, ponieważ niejednokrotnie domy, które były projektowane na zerową kategorię szkód górniczych, w raporcie zyskały odporność na drugą, trzecią, a nawet czwartą kategorię.** „Mam dom zaplanowany i zbudowany na zerową kategorię szkód górniczych, bo w Imielinie miało nie być wydobywania – mówi Anna, jedna z mieszkanki Imielina. – Tymczasem w raporcie mój dom ma trzecią klasę odporności na szkody górnicze!” Mieszkańcy zgłaszali w urzędzie miasta oraz aktywistom ekologicznym swoje wątpliwości odnośnie sposobu przeprowadzania inwentaryzacji i podważali jej wiarygodność³⁷, jednakże to na podstawie tego spisu rzecznik prasowy PGG informuje w mediach, że 80% budynków w Imielinie jest zabezpieczonych przed wpływem planowanego wydobywania złoża³⁸.

W kwietniu 2018 roku burmistrz miasta Imielin złożył wniosek o przeprowadzenie rozprawy administracyjnej otwartej dla społeczeństwa, która odbyła się 28 czerwca 2018 roku, miesiąc po pikiecie mieszkańców przed siedzibą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Rozprawa została przeprowadzona w wypełnionej po brzegi największej sali Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach. Przewodniczyła jej dyrektor RDOŚ, która zaprosiła do stołu prezydialnego przedstawicieli inwestora i dała im 30 minut na prezentację stanowiska. Dyrektor kopalni przede wszystkim próbował uspokoić obecnych na sali mieszkańców, że

33 Za: „Kalendarium – planowana eksploatacja złoża Imielin-Północ” przygotowane przez Marię Janusz, sekretarz Miasta Imielin, w dn. 17 V 2019 na potrzeby niniejszego dokumentu (archiwum stowarzyszenia Zielony Imielin).

34 Uchwała Nr XXXIV/206/2017..., dz. cyt.

35 Stowarzyszenie Zielony Imielin, „Nie” dla zawatu..., dz. cyt.

36 Praca zbiorowa pod kierunkiem Mirosława Chudka. Ocena odporności statycznej i dynamicznej obiektów budowlanych położonych w zasięgu projektowanej eksploatacji górniczej KWK „Ziemowit” w złożu „Imielin-Północ”. Katowice 2015. O raporcie przygotowanym przez firmę MIDACH jest mowa również w raporcie OOS, na s. 329.

37 Zob. Piotr Purzyński, Przepis na czarne złoto..., dz. cyt.

38 Zob. przykładowe wypowiedzi rzecznika PGG Tomasza Głogowskiego: Mieszkańcy Imielina protestują przeciwko wydobywaniu węgla w KWK Ziemowit. Boją się o swoje domy. „TVS”, 28 VI 2018, <https://tvs.pl/informacje/mieszkanicy-imielina-protestuja-przeciwko-wydobywaniu-węgla-w-kwk-ziemowit-boja-sie-o-swoje-domy-wideo/> [dostęp: 29 V 2019].

PGG zamierza wydobywać węgiel ze złoża Imielin Północ. Mieszkańcy obawiają się szkód. „WNP.pl”, 25 V 2018, <https://www.wnp.pl/gornictwo/pgg-zamierza-wydobywac-wegiel-ze-zloza-imielin-polnoc-mieszkanicy-obawiaja-sie-szkod,324001.html> [dostęp: 29 V 2019].

Górnictwo: protest przeciwko wydobywaniu pod Imielinem. „netTG.pl”, 25 V 2018, <http://nettg.pl/news/150447/gornictwo-protest-przeciwko-wydobywaniu-pod-imielinem/set/page/2> [dostęp: 29 V 2019].

eksploatacja „na zawal” na kilku pokładach nie będzie miała zbyt wielkiego wpływu na środowisko, domy mieszkalne oraz życie i zdrowie mieszkańców Imielina, ponieważ kopalnia wszystkie szkodliwe wpływy zminimalizuje. Przedstawił grafikę, z której wynikało, że szkody górnicze nie będą zbyt uciążliwe, bo na większości terenu będą kategorii I i II, w nielicznych miejscach – III, a poza terenami zabudowanymi – IV. Podkreślił, że na zlecenie kopalni – w geście dobrej woli – została przeprowadzona inwentaryzacja zagrożonych obiektów mieszkalnych pod kątem oceny odporności statycznej i dynamicznej oraz że przeważająca większość budynków jest odporna na szkody górnicze, a te, które nie są – zostaną na pewno w przyszłości zabezpieczone. Dyrektor kopalni tłumaczył obecnym na sali, że zastosowanie podsadzki hydraulicznej jest niemożliwe ze względów geologicznych, technicznych i ekonomicznych, w związku z czym eksploatacja „na zawal” jest najlepszym wariantem.

Miasto Imielin i jego mieszkańców reprezentowali prawnicy, specjalista ds. oddziaływania górnictwa na środowisko oraz krajowi eksperci z dziedzin geologii i hydrogeologii. Przedstawiciele strony społecznej nie mieli jednak tak komfortowych warunków zaprezentowania swojego stanowiska jak dyrektor kopalni. Przewodnicząca ograniczyła im czas do zaledwie dwóch minut na osobę. Przy ogromie materiału do przedstawienia trudno było o krótkie i treściwe wypowiedzi, dlatego eksperci przekraczali wyznaczony im czas, próbując przebić się głosem przez dzwonek telefonu komórkowego, którym sekretarz sygnalizowała upływanie narzuconych im dwóch minut.

Reprezentujący stronę społeczną eksperci zarzucili kopalni, że przygotowany raport OOŚ jest niezgodny z metodologią techniczną i nierzetelny, przedsięwzięcie koliduje z miejscowym planem zagospodarowania terenu, w raporcie brakuje wariantu alternatywnego

dla wydobycia „na zawal”, kwestia filarów ochronnych jest niejasna, a przedstawione na prezentacji obszary oddziaływania są zmanipulowane³⁹. Ekspert z Politechniki Śląskiej zarzucił autorom raportu, że przez zastosowane w nim parametry osiadania terenu prognozowane obniżenia są zaniżone o jeden stopień w każdej kategorii, co oznacza faktyczną możliwość wystąpienia V kategorii szkód górniczych⁴⁰.

Następnie została poruszona przez krajowych ekspertów ds. geologii i hydrogeologii kwestia realnego ryzyka zmiany stosunku wód w strefie uskokowej: możliwego uszkodzenia dwóch zbiorników wodnych, zmiany biegu potoku oraz ryzyka rozlewisk i podtopień budynków. Innym podniesionym problemem była konieczność budowy nowego gazociągu wysokoprężnego jeszcze przed eksploatacją złoża i prawdopodobne konflikty społeczne związane z jego nową lokalizacją. Mieszkańcy zwracali uwagę na kwestię rzetelności raportu na temat odporności statycznej i dynamicznej ich domów. Głos zabrali również przedstawiciele władz miasta, którzy mówili o negatywnych doświadczeniach w dotychczasowej współpracy z kopalnią „Piast-Ziemowit” i jej niewywiązywaniu się z umowy z roku 2016 w zakresie zobowiązania do naprawy szkód górniczych⁴¹.

1 października 2018 roku dyrektor Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach wydała pozytywną decyzję środowiskową dla przyszłej eksploatacji złoża „Imielin-Północ”⁴². W uzasadnieniu odrzuciła wszystkie argumenty strony społecznej jako bezzasadne. Od tej decyzji odwołały się zarówno władze miasta, jak i mieszkańcy oraz organizacje ekologiczne. Postępowanie odbywa się obecnie w Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, która ze względu na wysoki stopień skomplikowania sprawy oraz konieczność przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego już trzykrotnie przesunęła termin wydania decyzji środowiskowej.

39 Protokół z rozprawy administracyjnej otwartej dla społeczeństwa. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Katowicach, 23 VII 2018, http://bip.katowice.rdos.gov.pl/files/obwieszczenia/114939/Obwieszczenie_RDOS_Katowice_W00%C5%9A.4235.4.2017.AM.59_-_protok%C3%B3%C5%82-z-rozprawy-administracyjnej.pdf [dostęp: 22 V 2019].

40 jw. Kategorie terenów górniczych określono od I do V. Kategoria IV określa możliwość występowania szkód intensywnych i wtedy zabezpieczenia budynku są najkosztowniejsze. Przy piątej, ostatniej i najgorszej, kategorii nie zaleca się wznoszenia nowych obiektów budowlanych. Nazwiska mówców zostały wykreślone z protokołu ze względu na RODO.

41 jw.

42 http://bip.katowice.rdos.gov.pl/files/obwieszczenia/120653/Obwieszczenie_RDOS_Katowice_W00%C5%9A.4235.4.2017.AM.67_-_decyzja-WOOS.4235.4.2017.AM.66-z-1.10.2018.pdf [dostęp: 23 V 2019].

IV. DZIAŁANIA STRONY SPOŁECZNEJ

Planowana eksploatacja oraz dyskusyjny raport OOS stały się źródłem konfliktu społecznego. Sprawy nie ułatwia również postawa dyrekcji kopalni. Inwestor, zarówno przed rozpoczęciem postępowania, jak i w jego trakcie, nie zdecydował się na spotkanie z mieszkańcami miasta. Ci zaś czują się oszukani przez kopalnię, która kilka lat temu zapewniała ich, że eksploatacja w Imielinie nie będzie. „W domy włożyliśmy oszczędności całego życia, zaciągnęliśmy kredyty na wiele lat – mówią mieszkańcy – a kopalnia planuje nam je po prostu zniszczyć”. Inwestor nie przyjechał do Imielina na spotkanie z mieszkańcami, nie przeprowadził z nimi konsultacji społecznych, zamiast tego zdecydował się na kampanię informacyjną w mediach, w których PGG kreuje się na stabilnego i hojnego pracodawcę, zaś rozbudowę kopalni przedstawia jako strategiczną dla firmy i pracowników inwestycję. Wypowiadając się w mediach, rzecznik prasowy PGG zawsze podkreśla, że spółka odpowiedzialnie podchodzi do tematu naprawy szkód górniczych i że 80% domów w Imielinie jest przed nimi zabezpieczonych.

Inwestor od 1,5 roku swoje stanowisko prezentuje w mediach, unikając spotkań z mieszkańcami zagrożonych terenów. Ten brak dialogu spowodował, że strona społeczna, skonsolidowana w kilku stowarzyszeniach oraz akcji społecznej, ze wsparciem samorządu, w tym zwłaszcza przewodniczącego Rady Miasta, zdecydowała się na działania protestacyjne.

Mieszkańcy miasta podjęli działania w kilku obszarach. Po pierwsze wielu z nich uzyskało status strony w postępowaniu i prowadziło korespondencję z urzędami uczestniczącymi w procesie przyznawania koncesji, równoległe do działań prowadzonych przez miasto. Również stowarzyszenia uzyskały status stron w spra-

wie, uczestniczyły w rozprawie administracyjnej i odwoływały się od negatywnej dla mieszkańców decyzji środowiskowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Organizacje postawiły sobie jeszcze jeden cel: informowanie mieszkańców i nagłośnienie sprawy w mediach.

Akcja społeczna „Ratujmy Imielin”

Uczestnicy akcji społecznej „Ratujmy Imielin” zorganizowali kampanię informacyjną na temat zagrożeń eksploatacją złoża „Imielin-Północ” na stworzonej w tym celu stronie internetowej ratujmy-imielin.pl⁴³ oraz charakterystycznych żółto-czarnych plakatach, które zostały umieszczone w strategicznych punktach miasta. Akcja ta miała szeroki zasięg, a plakaty – silny, emocjonalny przekaz, który trafiał do odbiorców i był szeroko komentowany zarówno w mieście, jak i w środowisku związanym z kopalnią.

Protest mieszkańców przed siedzibą RDOŚ

Stowarzyszenia Zielony Imielin oraz Granice Natury zorganizowały 25 maja 2018 roku pikietę przed siedzibą RDOŚ w Katowicach. „Ręce precz od naszych domów! Chcemy spać spokojnie!” – wołali protestujący przy wórze trąbek, gwizdków i wycia syren. Przywieźli ze sobą transparenty oraz małą żaglówkę z napisem „Nie spuszczaćcie nam wody z zalewu!” umieszczonym na żaglu⁴⁴. Mieszkańcy Imielina przyjechali całymi rodzinami, by bronić swoich domów i środowiska przed dewastacją. W pikiecie wzięło udział około stu osób, w tym przedstawiciele władz samorządowych Imielina, a relacje medialne z protestu obiegły wtedy całą Polskę⁴⁵. Na pikietę przyjechali również w charakterze obserwatorów przedstawiciele organizacji Greenpeace i Polskiej Zielonej Sieci, które zaczęły wspierać działania aktywistów.

43 <http://ratujmy-imielin.pl/> [dostęp: 23 V 2019].

44 <http://zielonyimielin.pl/nie-dla-zawalu-protest-mieszkancow-imielina-przed-siedziba-regionalnej-dyrekcji-ochrony-srodowiska/> [dostęp: 23 V 2019].

45 <https://tvs.pl/informacje/protest-w-katowicach-mieszkancy-imielina-nie-chca-wydobycia-na-zawal-boja-sie-o-domy-wideo/> [dostęp: 29 V 2019], <https://katowice.tvp.pl/37367218/mieszkancy-imielina-protestuja-boja-sie-szkod-gorniczych> [dostęp: 29 V 2019], <https://dziennikzachodni.pl/protest-przeciwko-fedrowaniu-pod-imielinem-pikieta-pod-rdos-w-katowicach-w-piatek-25-maja-zdjecia/ar/c3-13205430> [dostęp: 29 V 2019], <https://www.radio.katowice.pl/zobacz,36779,Mieszkancy-Imielina-protestuja-audio-foto-.html> [dostęp: 29 V 2019], <https://www.se.pl/slask/mieszkancy-imielina-protestuja-nie-chca-wydobycia-pod-miastem-zdjecia-audio-aa-CtXZ-ojJA-14A4.html> [dostęp: 29 V 2019], <https://katowice.gosc.pl/doc/4755733.Imielin-boi-sie-zawalenia-budynkow-i-protestuje-ZDJECIA> [dostęp: 29 V 2019].

Udział aktywistów społecznych w spotkaniach Platformy Węglowej w Brukseli

Przedstawiciele rządów kilku krajów europejskich, reprezentanci regionów węglowych oraz członkowie organizacji ekologicznych regularnie spotykają się w Brukseli, aby dyskutować o transformacji regionów górniczych w ramach Platformy Węglowej. Podczas obrad 13 lipca 2018 roku przedstawiciele stowarzyszenia Zielony Imielin zabrali głos w sprawie wpływu wydobywania węgla pod terenami zurbanizowanymi na mieszkańców i środowisko naturalne Śląska⁴⁶. Zaprezentowali m.in. zdjęcia zniszczonych na skutek szkód górniczych budynków w Bytomiu i zdjęcia Imielina oraz zaprotestowali przeciwko planom agresywnej eksploatacji węgla „na zawal” na płytkim pokładzie pod miastem, która może zniszczyć ich domy, zdegradować środowisko oraz dwa zbiorniki wody pitnej. Ich wystąpienie zostało wysłuchane z uwagą i wywołało zainteresowanie organizatorów Platformy oraz przedstawicieli samorządów lokalnych terenów górniczych, które borykają się z podobnymi problemami. Dla aktywistów było to ważne wydarzenie, ponieważ ich głos po raz pierwszy został usłyszany na forum międzynarodowym. Skutkiem tego krótkiego wystąpienia było zaproszenie na następną edycję w charakterze prelegentów.

Na kolejnym zjeździe Platformy Węglowej w Brukseli w listopadzie 2018 roku aktywiści zaprezentowali temat „Case study: Imielin-North Field and the challenges of public participation” w ramach panelu poświęconego udziałowi lokalnych społeczności w procesach przemian regionów węglowych. Ponownie mówili o zagrożeniach, jakie niesie dla ich miasta eksploatacja węgla metodą „na zawal” na głębokości 180 m w trudnym terenie. Następnie przedstawili przebieg nieudanych konsultacji społecznych, m.in. prezentowanie stanowiska inwestora wyłącznie w mediach przy braku prób bezpośredniego kontaktu z mieszkańcami. Opowiedzieli o wysyłanych przez władze miasta oraz mieszkańców spornych terenów listach protestacyjnych do

inwestora oraz właściwych organów i ich konsekwentnego milczenia, które spowodowało eskalację konfliktu społecznego i doprowadziło do wyjścia ludzi z transparentami na ulice Katowic 25 maja 2018 roku (protest przed siedzibą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska). Reprezentanci imielińskich organizacji ekologicznych przedstawili również oczekiwania mieszkańców i rekomendacje, które według nich mogłyby poprawić skuteczność komunikacji między inwestorem a stroną społeczną⁴⁷.

COP24

Sprawa Imielina zaczęła być na tyle głośna, że przed konferencją klimatyczną COP24 w Katowicach do Imielina przyjechali zagraniczni dziennikarze i reporterzy (m.in. z Financial Times⁴⁸, Euronews⁴⁹, De Volkskrant⁵⁰) przygotowujący materiały o transformacji na Śląsku, a później także burmistrzowie gmin górniczych z różnych zakątków Europy⁵¹ oraz ekipa filmowa Greenpeace, aby nakręcić film krótkometrażowy. Dwójka aktywistów miała również wystąpienie na COP24 na temat „How Imielin became active?”. Ponadto przewodniczący Rady Miasta i imielińscy aktywiści wzięli udział w kilku spotkaniach z uczestnikami COP24 w Greenpeace Climate Hub usytuowanym obok pawilonów konferencyjnych.

Wizyta Climate Pilgrimage

Historyczne dla Imielina wydarzenie miało miejsce 6 grudnia 2018 roku, kiedy to do miasta przybyli z prześlaniami ekologicznym papieża Franciszka uczestnicy międzynarodowej pielgrzymki klimatycznej „Climate Pilgrimage”⁵². Pielgrzymi pieszo pokonali ponad 1500 km z Watykanu na COP24, a Imielin był ich ostatnim przystankiem przed Katowicami⁵³. W imielińskim kościele filipiński negocjator klimatyczny Yeb Sano wygłosił przemówienie na temat potrzeby nawrócenia ekologicznego, ochrony Ziemi jako wspólnego domu oraz rezygnacji z paliw kopalnych. Wyraził też słowa wsparcia dla protestujących mieszkańców Imielina⁵⁴.

46 <http://zielonyimielin.pl/nie-dla-zawalu-na-platformie-weglowej-w-brukseli/> [dostęp: 29 V 2019].

47 <http://zielonyimielin.pl/aktywisci-imielinscy-przemawiaja-na-platformie-weglowej-w-brukseli/> [dostęp: 29 V 2019].

48 <https://www.ft.com/content/674ce754-6b9b-11e9-80c7-60ee53e6681d> [dostęp: 29 V 2019].

49 <https://www.euronews.com/2018/12/21/poland-s-coal-paradox> [dostęp: 29 V 2019].

50 <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/hoe-eeen-silezisch-dorp-vergeefs-strijdt-tegen-eeen-kolenmijn-b36b397b/> [dostęp: 29 V 2019].

51 Zagraniczni eksperci pomogą zablokować powstanie kopalni Imielin – Północ? „dlaCiebie.tv”, 3 I 2019, <https://www.youtube.com/watch?v=Dao2PNs4XxU> [dostęp: 29 V 2019].

52 „Chrońmy klimat, Chrońmy ludzi” pielgrzymka klimatyczna z wizytą w Imielinie. „Miasto Imielin”, 7 XII 2018, <https://www.imielin.pl/pl/205/3563/%20%E2%80%9Echronmy-klimat-chronmy-ludzi%E2%80%9D-pielgrzymka-klimatyczna-z-wizyta-w-imielinie.html> [dostęp: 29 V 2019].

53 Chrońmy klimat, chrońmy ludzi – pielgrzymka klimatyczna w Imielinie. „Jaw.pl”, 7 XII 2018, <http://www.jaw.pl/2018/12/chronmy-klimat-chronmy-ludzi-pielgrzymka-klimatyczna-w-imielinie/> [dostęp: 29 V 2019].

Zob. też: Catholic pilgrims hold protest in Poland against climate change. „TVN24 News in English”, 7 XII 2018, <https://www.tvn24.pl/tvn-24-news-in-english,157,m/climate-pilgrims-gathered-in-poland-to-protest-global-warming,890404.html> [dostęp: 29 V 2019].

54 Pielgrzymka klimatyczna w śląskim Imielinie. Film opublikowany przez Greenpeace Polska, 7 XII 2018, <https://www.youtube.com/watch?v=KzTAZctgsUc> [dostęp: 29 V 2019].

Pikieta przed siedzibą Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Katowicach w dn. 25 maja 2018, fot. Przemysław Zdziechiewicz

Po koncercie mieszkańcy ustawili się do wspólnego zdjęcia z pielgrzymami. Wszyscy trzymali w dłoniach napis „Chrońmy klimat, chrońmy ludzi”.

Następnego dnia uczestnicy pielgrzymki spotkali się z uczniami i nauczycielami dwóch imielińskich szkół podstawowych, by opowiedzieć o swojej wędrówce, jej przyczynach, tragicznym w skutkach tajfunie na Filipinach i innych ekstremalnych zjawiskach pogodowych powodowanych przez zmiany klimatu. Równoległe ze spotkaniami z pielgrzymami w szkołach odbyły się zajęcia klimatyczne przeprowadzone przez edukatorów ekologicznych Greenpeace oraz powstał mural klimatyczny namalowany przez Ag Sano i uczniów. Dla społeczności Imielina było to bardzo ważne wydarzenie.

Na zakończenie COP24, 8 grudnia 2018 roku, żółte transparenty z imielińskiego protestu pojawiły się na

„Marszu Klimatycznym”. Następnie aktywiści pojechali na konferencję w Panewnikach, na której po raz kolejny wystąpił Yeb Sano i pielgrzymi klimatyczni.

W ciągu półtora roku od rozpoczęcia działań strony społecznej sprawa Imielina stała się rozpoznawalna w środowisku związanym z energetyką, górnictwem i ekologią jako przykład obywatelskiego nieposłuszeństwa, konsolidacji społecznej i symbol transformacji energetycznej Górnego Śląska.

V. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Dotychczasowa współpraca z kopalnią, prawo, które nie-jednakowo dba o dobro obywateli i przedsiębiorcy górniczego, wreszcie droga sądowa, na którą niejednokrotnie trzeba wejść, aby uzyskać należne odszkodowania, sprawiają, że mieszkańcy nie mają zaufania do inwestora i nie chcą rozbudowy kopalni. „Jak wierzyć, że kopalnia naprawi wszystkie szkody, skoro już teraz, żeby dostać rzeczywiste, a nie zaniżone odszkodowanie, trzeba iść do sądu?” – pytają mieszkańcy Imielina⁵⁵. Są rozżaleni, bo żadnej z osób decyzyjnych nie wydaje się obchodzić to, że kiedy projektowali swoje domy, dostali od Kompanii Węglowej informację, że ich inwestycja jest położona na terenach o zerowej kategorii szkód górniczych, a co najważniejsze: „w rejonie obejmującym przedmiotową inwestycję nie występują udokumentowane zasoby bilansowe, możliwe do zagospodarowania po okresie koncesyjnym tj. po 2020”⁵⁶. Ludzie byli przekonani, że pod ich domami w ogóle nie będzie eksploatacji węgla, w związku z czym wybudowali je bez zabezpieczeń.

Sprawa złoża „Imielin-Północ” jest dowodem na to, jak ważną rolę pełnią konsultacje społeczne i dobra komunikacja inwestora z mieszkańcami terenów, na których planuje eksploatację. W tym wypadku ignorowanie opinii mieszkańców przez kopalnię skończyło się protestami społecznymi i podziałem ludności na anty- i pro-górnica, wbrew ich woli, bo do tej pory nie było między nimi antagonizmów na tym tle. Aktywiści organizacji ekologicznych i protestujący mieszkańcy muszą poza tym mierzyć się z wyzwiskami, hejtem w Internecie i groźbami karnymi ze strony pracowników PGG.

Strona społeczna oczekuje, by inwestor od początku traktował mieszkańców jako partnerów w rozmowach. Ostatecznie to oni – na powierzchni – będą ponosić konsekwencje eksploatacji węgla pod swoimi domami

i odczuwać uciążliwości życia w takim miejscu. Gdyby wiedzieli wcześniej, że kopalnia planuje rozbudowę, kupiliby tereny pod budowę domów gdzie indziej. W związku z tym mieszkańcy oczekują, że inwestor przedstawi wiarygodny raport o oddziaływaniu na środowisko planowanej eksploatacji oraz zaproponuje alternatywną, mniej agresywną metodę wydobywania węgla ze spornego złoża. Postulują również, by prawo chroniło obywateli m.in. w sytuacjach sporów z kopalnią, a inwestor bezzwłocznie naprawiał szkody górnicze i wypłacał należne odszkodowania.

Aktywiści organizacji ekologicznych podnoszą jeszcze jedną kwestię – związaną ze zmianami klimatycznymi i deficytami wody w Polsce. Uważają, że wartość wody z dwóch zbiorników położonych w Imielinie przewyższa wartość zasiarczonego węgla i w związku z tym postulują ich ochronę.

Oczekiwania na przyszłość

Sprawa Imielina pokazuje pogłębiającą się sprzeczność, jaka zachodzi między próbami podtrzymywania żywotności kopalni a interesem mieszkańców miasta. Sektor wydobywczy przez wiele lat był dotowany⁵⁷, a decyzje dotyczące polityki energetycznej kraju były często motywowane potrzebą ochrony miejsc pracy w kopalniach na Śląsku. Jednak przez ten czas w regionie rozwinęło się wiele gałęzi gospodarki niezwiązanych z paliwami kopalnymi, dzięki czemu Śląsk ma obecnie jedną z najniższych stóp bezrobocia w kraju. Region nie jest już tak bardzo zależny od eksploatacji węgla, a wśród najważniejszych swoich wyzwań widzi poprawę stanu środowiska i dalszy rozwój nowych sektorów gospodarki. Kierunek ten widać nawet wśród śląskich zakładów

⁵⁵ Komentarz mieszkańców podczas spotkania 18 X 2017.

⁵⁶ Zob. przypis 24.

⁵⁷ Zgodnie z obliczeniami autorów raportu „Ukryty rachunek za węgiel 2017” całkowite wsparcie dla górnictwa i elektroenergetyki węglowej od 1990 roku wyniosło prawie 230 mld zł (8,3 mld zł rocznie). W samym 2016 roku osiągnięto ono wartość 9,2 mld zł. Kwoty te nie uwzględniają kosztów zewnętrznych energetyki węglowej, które w 2016 roku wyniosły 31 mld zł. Źa: Urszula Siedlecka, Aleksander Śniegocki, Zofia Wetmańska, Ukryty rachunek za węgiel 2017. Wsparcie górnictwa i energetyki węglowej w Polsce - wczoraj, dziś i jutro. Warszawa 2017, <http://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2017/09/UKRYTY-RACHUNEK-raport-internet.pdf> [dostęp: 29 V 2019].

związanych z energetyką opartą na węglu, które zaczynają inwestować w odnawialne źródła energii (OZE). **Dzięki dobrze zaplanowanej sprawiedliwej transformacji górnicy mogliby znaleźć zatrudnienie w nowych branżach**, np. wspomnianych OZE, i rozwijać swoją tożsamość, opartą na solidarności zawodowej oraz – tak ważnym dla tej grupy – kulcie pracy, w nowych, nadal związanych z przemysłem, gałęziach gospodarki.

Imielin jest niedużym zielonym miastem domów jednorodzinnych, w którego gospodarce ważną rolę odgrywają małe lokalne firmy. Wydobycie węgla ze złoża „Imielin-Północ” przekreśliłoby tę pozytywną ścieżkę rozwoju, niszcząc rozwojowy potencjał miasta.

Wsparcie Platformy Węglowej i innych mechanizmów powinno zatem odpowiadać na realne potrzeby mieszkańców Imielina. **Tym, co najskuteczniej wzmocni potencjał rozwojowy regionu oraz złagodzi społeczne i gospodarcze skutki wyczerpywania się modelu węglowego, są inwestycje w innowacje ekologiczne, mające pozytywny wpływ na środowisko naturalne.** W szczególności pilnie potrzebne są inwestycje w poprawę jakości powietrza dzięki zwiększeniu efektywności energetycznej budynków, wymianie kotłów i wprowadzeniu domowych instalacji fotowoltaicznych jako alternatywy dla węgla lub dodatkowego źródła energii. Społeczność Imielina jest bardzo otwarta na tego rodzaju wsparcie i inwestycje.

zielonasiec.pl